

John Holt: Tanuló irányította tanulás

május 19, 2014

Részlet a *Freedom and Beyond* c. kötet *The problem of choice* c. fejezetéből

A kölcsönös bizalom hiánya csak az egyik ok azok közül, amiért a diákok a nekik felkínált szabadságot és választási lehetőségeket csak vonakodva használják fel. Tegyük fel, hogy mi magunk egyszer túljutunk azon, hogy a tanulók elhiggyék, hogy a mi ajánlatunk a választásra őszinte. A következő probléma, hogy önmagukban nem bíznak eléggé, hogy választani akarjanak. Ezen sem szabad csodálkoznunk. Az iskolában azt tanították, hogy ne bízzanak önmagukban, és ezt a leckét meg is tanulták – ez egyike azon kevés dolgoknak, amit az iskola jól megtanít. Minden, amit a hagyományos iskola tesz, világosan kimondja, hogy a tanulókra nem bízható semmi, még a tanulásukat illető legegyszerűbb döntés sem (mit és hogyan szeretnének legközelebb tanulni, tenni). A véletlennek vagy a diák saját elképzelésének itt nincs helye.

Választani kockázatos. A választás lehetőségével szembesülve a diákok méltán gondolhatják – ha nekem kell döntenem arról, mit fogok tenni, honnan tudhatom, hogy az nekem jó lesz-e, lesz-e egyáltalán annak valami értelme. A választásom rossz is lehet, de akkor kit okolhatok ezért? Nem mondhatom, ahogy legalább eddig tehettem, hogy az elszúrt dolgozat a tanár hibája, mert igazságtalan kérdést tett fel, mert nem mondta el, amit igazából vissza akart hallani, vagy nem tanította meg azt, amit tudnom kéne. Senkit nem okolhatok, csak önmagam. Ha kudarcot vallok, az az én hibám lesz. Ez bizony túl sok a legtöbb gyereknek.

Megtanulják az iskolában – ismét valami, amit jól megtanulnak -, hogy mivel a hibázás a legszörnyűségesebb dolog, jobb nem kockáztatni. Meg kell értsük, hogy amikor választásra sarkalljuk őket, olyan nagy kockázatvállalásra buzdítunk, aminek töredékétől is óva intettük őket hosszú éveken át. Nem csoda, sokuk habozik. Erről is érdemes lenne beszélgetni.

De nem csak a gyerekek számára okoz nehézséget a választás. Néhány éve a Harvard Oktatási Mesterképzésén tanítottam egy 1 szemeszteres tárgyat, a *Tanuló irányította tanulás* címmel, amit csak T-52-nek neveztek, mert a tanmenetben így szerepelt. Sok diák a húszas évei elején járt (taposva az oktatási ranglétra fokait), de szép számmal voltak korombeli, sőt nálam idősebb gyakorlott tanárok és iskolai alkalmazottak.

Az első találkozásunkkor hosszasan ecseteltem, mit is gondolok én erről a tárgyról, mik a terveim. Rendelkezésemre áll egy bizonyos mennyiségű forrás és tapasztalat a témát illetően és ezt tudom felkínálni nekik. Erről beszélnék, vezetném az órai eszmecserét, hívnék előadókat és ők is javasolhatnának meghívandó személyeket. Van néhány filmem is már működő alternatív iskolákról, amiket megnézhetünk. Van egy könyv- és cikklislista a szabad tanulásról, ami szerintem hasznos és számomra kedves és erősen ajánlott. Ha valakit ezen túl is érdekel a felvázolt témák bármelyike, örömmel állok rendelkezésükre.

Volt egy olyan listám is azoknak az intézményeknek a címével a környékről, ahol tanuló irányította oktatás zajlott valamilyen formában. Javasoltam, hogy keressék fel ezeket a helyeket és minél több időt töltsenek el ott csatlakozva az ottani folyamatokba. Azt is elmondtam, hogy a tárgy *megfelelt/nem felelt meg* minősítésű, és aki felvette, mind *megfelet*-et kap, meg hogy nincs vizsga vagy kötelező esszé és az órákon való részvétel választható.

Javasoltam, hogy vezessenek személyes naplót vagy jegyzetet (kinek mi szimpatikus) az órák kapcsán felmerült

gondolataikról, reakcióikról, megfigyeléseikről. Elmondtam, hogy örömmel olvasom bárminemű témába vágó írásukat, amit megosztanak velem. Elmondtam, hogy sokszorosítom és kiosztom bármelyikük írását a többieknek, ha ezt szeretnék. Javasoltam, hogy készítsünk egy nyitott folyóiratot, vagy talán inkább olvasói levelek–szerű rovatot, ahol leírhatnák a többiekkel megosztandó bárminemű gondolataikat és reagálhatnak mások írásaira. Elmondtam, ha rátalálok egy új cikkre, valami érdekes anyagra, akkor azt kifüggesztem a terem falára és kérem, mások is cselekedjenek hasonlóan, használjuk a terem falait nyilvános hirdetőtáblaként. Tele voltam jobbnál-jobb ötletekkel.

Mindezeket előterjesztve azt is elmondtam, hogy ezek egyike sem kötelező. Ezekkel a forrásokkal rendelkezünk, ezek egészét, részeit elképzelésük szerint használhatják, helyettesíthetik valami általuk önállóan választottal, de akár egyáltalán semmivel sem kell foglalkozniuk. Úgy tűnt, javaslatom megfelelt számukra, sőt, egy fiatal mérgeskedőt is lehurrogtak, aki szerint uraltam az órát, és aki nem értette, miért kellett nekik ezt a Holt nevű pasast hallgatniuk, miért nem jöhetnek össze csak úgy, magukban. És miért kell székeken ülni az előadóteremben? Nem kell, válaszoltam, üljenek a földre vagy az előadói emelvényre, ha szeretnének. Mindannyian az emelvényre ültek. A következő órán újra a székeiken ültek – és tudj isten miért – jobban érezték magukat.

Egyébként úgy tűnt, elfogadhatónak tartották ajánlatomat és tervemet. Elég simán ment minden úgy 6 hétig. Senki nem írt semmit, senki nem tett ki semmit a nyilvános hirdetőtáblára, senki sem kezdett bele a nagyszerű ötletek megvalósításába, de az órák érdekesebbek voltak és tudtam, valami történik. Aztán az egyik órán robbanásszerűen kifakadtak, sokan támadni kezdtek, nagyon dühösebbek voltak: téged nem is érdekel, mit gondolunk! Sose mondod meg, mit írjunk! Nem érdekelnek az ötleteink! Elismételtem a kurzus kezdetekor tett javaslataimat, ajánlataimat.

Erre azt válaszolták: Nem törődsz velünk, mert nem mondod meg nekünk, mit tegyünk! Elmondtam, hogy igenis törődöm velük, éppen ezért nem akartam megmondani, mit tegyenek. Határozottan úgy tűnt, sokuknak tényleg nem volt még soha módjuk önállóan eldönteni, hogy elolvassanak-e egy könyvet vagy sem; hogy megírjanak-e egy dolgozatot vagy sem; hogy részt vegyenek-e egy találkozón vagy sem – így hát én úgy gondoltam, itt az ideje, hogy döntsenek.

Később az egyik számomra szimpatikus diák beavatott a könyv problémába. „El sem tudod képzelni, milyen elvárásokat szabnál!”- mondta- „Itt van ez a könyvlista. Azt mondod, ezeket érdemes elolvasni, és hiszünk is neked. Szeretnénk ezeket a könyveket elolvasni. De nem kötelezőek, nem lesz belőlük számonkérés és persze aztán ott a többi kötelezettség a suliban, a rengeteg olvasnivaló, amit képtelenség elolvasni, ami feltehetően nem is olyan érdekes, mint amit te ajánlasz a listádon. De a többi tárgyat osztályozzák, nekünk kellene azok a jegyek, tehát jobban tesszük, ha azokra készülünk, és a kötelezőket olvassuk, nem az ajánlottakat a listádról.

Aztán persze ott motoszkál, hogy Holt azt mondta, ezeket érdemes elolvasni és persze szeretném is, de nincs időm! Meg végül is nem korrekt, ha Holt egyetlen könyvét sem olvasom, csak mert nem kötelező. Nem korrekt, a francba, hisz ő mondta, hogy nem kell. Igen, de... Minél többet rágjuk magunkat ezen, annál nagyobb a lelkiismeret-furdalás, és annál mérgeesebbek vagyunk rád e miatt.” Mindezt nagyon jóindulatúan mondta, nekem meg nevetnem kellett, és bocsánatot kértem, hogy ennyire megnehezítettem az életüket és elmondtam, remélem, majd egyszer elolvas néhányat a könyvlistámról.

A dolog lényege talán az lehet, hogy nincs túl sok értelme arról beszélni, hogy valakinek „szabadságot adunk”. A legtöbb, mint tehetünk, hogy elérhetővé teszünk bizonyos dolgokat és eltörlünk bizonyos kényszereket és korlátokat. Hogy mindezt a másik fél megkönnyebbülésnek, felszabadításnak, lehetőségnek, szabadságnak éli-e meg, avagy az eddigieknél is

szörnyűbb helyzetnek, az a másik féltől, az ő látásmódjától függ. Ezt nem igazán tudjuk irányítani. Feltételeznünk kell, legalábbis én ezt teszem, hogy hosszú távon a több lehetőség kevesebb korlát, kényszer, félelem a legtöbb ember számára jó, ha másért nem, hogy talán egyszer keressen, és esetleg találjon valami olyat, amit tényleg szeret.

Nos, az órákon sokszor körbejártuk ezt. Nem hiszem, hogy bárkit is megtérítettem. Néhányan, kellőképp örültek, velem maradtak. Néhányan szó nélkül leléptek. Néhányuknak kellett az idő, hogy a „jegyes” órákra tanuljanak, vagy valami máson gondolkodjanak, vagy jól érezzék magukat vagy egyszerűen aludjanak. Néhányan örültek a potya kreditnek. Viszont elegenden maradtak velem az órákon – egyre aktívabban részt vállalva abból -, hogy úgy érezzem (úgy, ahogy akartam is), érdemes volt végigcsinálni. Hasonló körülmények között valószínűleg ugyanígy csinálnám ismét, egy dolgot kivéve: jobban felkészíteném őket a választás izalmára.

Fordította: Fóti Péter

Kapcsolódó oldalak:

- John Holt: Miért vallanak kudarcot a gyerekek az iskolában?
- John Holt: Iskolai kudarcok – Előszó (1964)
- Fóti Péter: A gyerekek morális fejlődése
- Frank Smith: A tanulás és a felejtés könyve